

**БАТЛАВ.
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН**

Х.БАТТУЛГА

**“ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРИМ АРГА
ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ” МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

1. Тогтоолын төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага:

Улс орны ирээдүйн хөгжлийг хангах гол нөөц, хүч болох хүүхдийг хөгжүүлэх, хамгаалах, тэдний эрүүл чийрэг хүн болж өсч бойжих, сурч боловсрох, аж төрөх таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх нь төрийн бодлогын нэн чухал асуудал билээ. Өнөөдрийн байдлаар хүүхдийн хөгжил, тэр дундаа өсвөр үеийн буюу шилжилтийн насны хүүхдүүдэд чиглэсэн бие даасан бодлого, хөтөлбөр байхгүй байна. Засгийн газраас 1997 онд “Сурагч, өсвөр үеийнхний эрүүл мэнд” үндэсний хөтөлбөр, 2013 онд “Зөв монгол хүүхэд” үндэсний хөтөлбөр, 2017 онд “Хүүхдийн хөгжил хамгааллын үндэсний хөтөлбөр”-ийг батлан хэрэгжүүлж байсан ч эдгээр нь хэрэгжих хугацаа дууссан байна.

Хүүхдийн хөгжих эрхийг хангах, тэр дундаа өсвөр үе буюу шилжилтийн насны хүүхдийг зөв хүмүүжил, төлөвшилтэй бие хүн болгон хөгжүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, төрөөс дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050 урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг”-т хүүхдийн хөгжлийн талаар дараах зорилтуудыг дэвшүүлсэн. Үүнд:

- хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг хэрэгжүүлэн, олон үндэстний гэр бүлээс гаралтай, хөгжлийн бэрхшээлтэй, шилжин суурьшигчид, эмзэг болон эрсдэлт бүлгийн гэр бүлийн хүүхдүүдийн тэгш эрх, аюулгүй байдлыг хангана;
- хүүхдийн тоо, наснаас хамааруулан хөнгөлөлт эдлүүлэх, хуримтлал бий болгох тогтолцоог бүрдүүлнэ;
- хүүхэд, залуучуудын авьяасыг нээх, шилдэг тамирчдыг бэлтгэх, хөгжүүлэх тогтолцоог боловсронгуй болгоно;
- биеийн тамирыг бүх нийтийн хөдөлгөөн болгох, иргэн, гэр бүлийн хэрэгцээнд нийцсэн идэвхтэй амьдралын дадал хэвшил төлөвшүүлэх насан туршийн боловсролын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ зэрэг.

Түүнчлэн Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хуулиудыг батлан хэрэгжүүлж байна. 2016 онд батлагдсан Хүүхдийн эрхийн тухай хуульд хүүхдийн бие махбодь, оюун санаа, ой ухаан, сэтгэц, зан байдал, харилцаанд гарч байгаа ахиц өөрчлөлтийг хүүхдийн хөгжил гэж үзэх бөгөөд хүүхэд оюун ухаан, авьяас билэг, бие бялдар, ур чадвараа хөгжүүлэхэд төрөөс дэмжлэг авах эрхтэй

байхаар заасан. Хүүхэд хөгжих эрхээ амралт, чөлөөт цагаараа тоглож наадах, хүүхдийн зуслан, сувилалд амарч сувилуулах, өөрийн хүсэл сонирхлын дагуу уралдаан тэмцээн, хөгжлийн хөтөлбөр, дугуйлан секц, бүлэг, клубт хамрагдах, хөгжлийн төвд суралцах зэрэг хэлбэрээр эдэлнэ гэж заасан.

Уг хуулиар хүүхдийг хүмүүжүүлэх нь хүүхдэд бие хүний сайн сайхан шинж байдал зөв үйл, ёс суртахууны үнэт чанарыг төлөвшүүлэх тасралтгүй үйл ажиллагаа байх бөгөөд хүүхдийг хүмүүжүүлэхэд дараахь чиглэлийг баримтална гэж заасан байна. Үүнд, эцэг эхээ хайрлах, бусдыг хүндэтгэх, туслах, эх орон, байгаль орчноо хайрлан хамгаалах, зохих насанд нь сургуулийн өмнөх, бага, дунд боловсрол эзэмшүүлэх, хууль ёсыг сахих, үндэсний өв уламжлалаа дээдлэн хүндэтгэх, эрүүл мэнд болон өөрийгөө хамгаалах, амьдрах арга ухааны дадал, чадвар эзэмшүүлэх, оюун ухаан, бие бялдар, авьяас чадвараа хөгжүүлэх зэрэг.

Хүүхэд эдгээр эрхээ хэрэгжүүлэхэд төрөөс дэмжлэг үзүүлж, төсөв хөрөнгө гаргах талаар зохицуулалтуудыг тусгасан хэдий ч хэрэгжилт хангалтгүй байна.

Хүүхдэд зориулсан төсөв хөрөнгийн дийлэнх нь өнөөгийн нийгмийн ядуурал, нийгэмд гарч буй элдэв сөрөг үзэгдлээс үүдэн хүүхдийн эрх, эрх чөлөө зөрчигдөхөөс сэргийлэх, эрсдэлтэй нөхцөл байдалд байгаа хүүхдийг аврах, хамгаалах зэрэг үйл ажиллагаанд чиглэж байгаа бөгөөд хүүхдийг зөв хүмүүжил төлөвшилтэй бие хүн болгох, бие бялдарыг хөгжүүлэх, авьяас чадварыг нь хөгжүүлэх чиглэлд дорвитой арга хэмжээ авахгүй, төсөв хөрөнгө зарцуулахгүй байна.

2. Тогтоолын төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ:

Тогтоолын төсөлд хүүхдийн хөгжих эрхийг хангах, хүүхэд бүрийн оюун ухаан, бие бялдар, авьяас чадвар, нийгэмшихүйн хөгжлийг дэмжих зорилгоор Монгол Улсын 6-18 хүртэлх насны хүүхэд бүрт 30,000 /гучин мянган/ төгрөгийн дэмжлэгийг сар бүр олгохоор, мөнгөн дэмжлэгийг Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасан “хүүхдийн мөнгөн тэтгэмж”-ээс тусад нь тухайн насны хүүхэд бүрт “Хүүхэд хөгжлийн карт”-ын данс нээх замаар олгох, уг картын дансанд орж буй мөнгөн хөрөнгийг зөвхөн урлаг, спортоор хичээллэх зориулалтаар төрөл бүрийн спорт клубууд болон урлаг, уран сайхны дугуйлан, дамжаанд хичээлээс гадуур хамрагдахад зарцуулах боломжтой байх зохицуулалтыг тусгасан болно.

Ингэснээр тухайн хүүхэд зөвхөн өөртөө зарцуулах, чөлөөт цагаа үр ашигтай өнгөрүүлэх, өөрийгөө хөгжүүлэх боломжтой болох юм.

Тогтоолын төсөл нь 3 заалт, 4 дэд заалттай байна. 1 дүгээр заалтаар хүүхдийн хөгжих эрхийг хангах, хүүхэд бүрийн оюун ухаан, бие бялдар, авьяас чадвар, нийгэмшихүйн хөгжлийг дэмжих Монгол Улсын 6-18 хүртэлх насны хүүхэд бүрт 30,000 /гучин мянган/ төгрөгийн дэмжлэгийг сар бүр олгох зохицуулалтыг тусгана.

Тогтоолын төслийн 2 дахь заалтаар төрөөс мөнгөн дэмжлэг үзүүлэхтэй холбогдсон үйл ажиллагааг дараах хэлбэрээр зохион байгуулахыг Засгийн газарт даалгана. Үүнд:

- 1/ Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасан хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжээс тусад нь олгох;
- 2/ арилжааны банкуудтай хамтран ажиллаж дэмжлэг авах эрх бүхий хүүхэд бүрт “Хүүхэд хөгжлийн карт”-ын данс нээх;
- 3/ мөнгөн дэмжлэгийг зөвхөн урлаг, спортоор хичээллэх зориулалтаар ашиглах нөхцлийг тогтоож, энэ тогтоолын 2.2-т заасан Хүүхэд хөгжлийн картын дансаар авах боломжийг бүрдүүлэх;
- 4/ тогтоолыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг жил бүрийн улсын төсөвт тусган хэрэгжүүлэх зэрэг зохицуулалтыг тус тус тусгалаа.

Тогтоолын төслийн 3 дахь заалтаар хэрэгжилтийг хагас жил тутамд тайлагнаж ажиллахыг Засгийн газарт даалгасан болно.

3. Тогтоолын төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, хүрэх үр дүн, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай санал:

Тогтоолын төсөл батлагдсанаар нийгэм, эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлнэ. Хүүхдийн эрхийн конвенци, Хүүхдийн хөгжих эрхийг тэгш, шударга, хүртээмжтэйгээр хангах суурь нөхцөл бүрдэнэ. Хүн бүр биеийн тамир, чийрэгжилтийг амьдралынхаа хэрэгцээ болговол бие бялдраа өв тэгш хөгжүүлээд зогсохгүй аливаа өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх боломж нэмэгдэж, улмаар хувь хүн болон нийгэм, эдийн засгийн хэмнэлт гаргах нөхцөл бүрдэх билээ. Хүүхэд чөлөөт цагаа үр ашигтай өнгөрүүлэх, өөрийгөө хөгжүүлэхэд зориулах тодорхой хэмжээний мөнгөн хөрөнгөтэй болно.

Нөгөө талаас хүүхдийн төлөө үйл ажиллагаа явуулж буй өмчийн бүх хэлбэрийн байгууллага, аж ахуйн нэгжүүд, боловсрол сургалтын байгууллагын хөгжилд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Тогтоолын төсөл батлагдсанаар жил бүрийн улсын төсөвт Хүүхдийн эрхийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх, хөгжих эрхийг хангах хүрээнд дэмжлэгийн зардлыг тусгаж санхүүжүүлэх шаардлага үүснэ.

4. Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байдал, уг тогтоолыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал:

Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжид нийцсэн. Тогтоолын төсөл батлагдсанаар шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомж байхгүй болно.

